

HANDBOK

FÖR FRAMTIDA TOLGMODELLER

TOLGMODELLEN@NYBRUKARNA.SE

TOLG, SVERIGE, 2019

FÖRFATTARE:

INGELA ERIKSSON, LIISA KIVIKAS, SARA PALM, MAJA SÖDERBERG

ILLUSTRATIONER

LAYOUT

LIISA KIVIKAS

JORGE ZAPICO

DENNA HANDBOK ÄR ETT DOKUMENT SKAPAD AV INFORMATIONEN PÅ [HTTP://TOLGMODELLEN.NYBRUKARNA.SE](http://tolgmodellen.nybrukarna.se). DÄR FINNS OCKSÅ FÖRDJUPAD INFORMATION OM PILOTPROJEKTET GRÖN LANDSBYGDSINTEGRATION, INTERVJUER, FILMER OCH MALLAR ATT ANVÄNDA I ARBETET MED FRAMTIDA TOLGMODELLER..

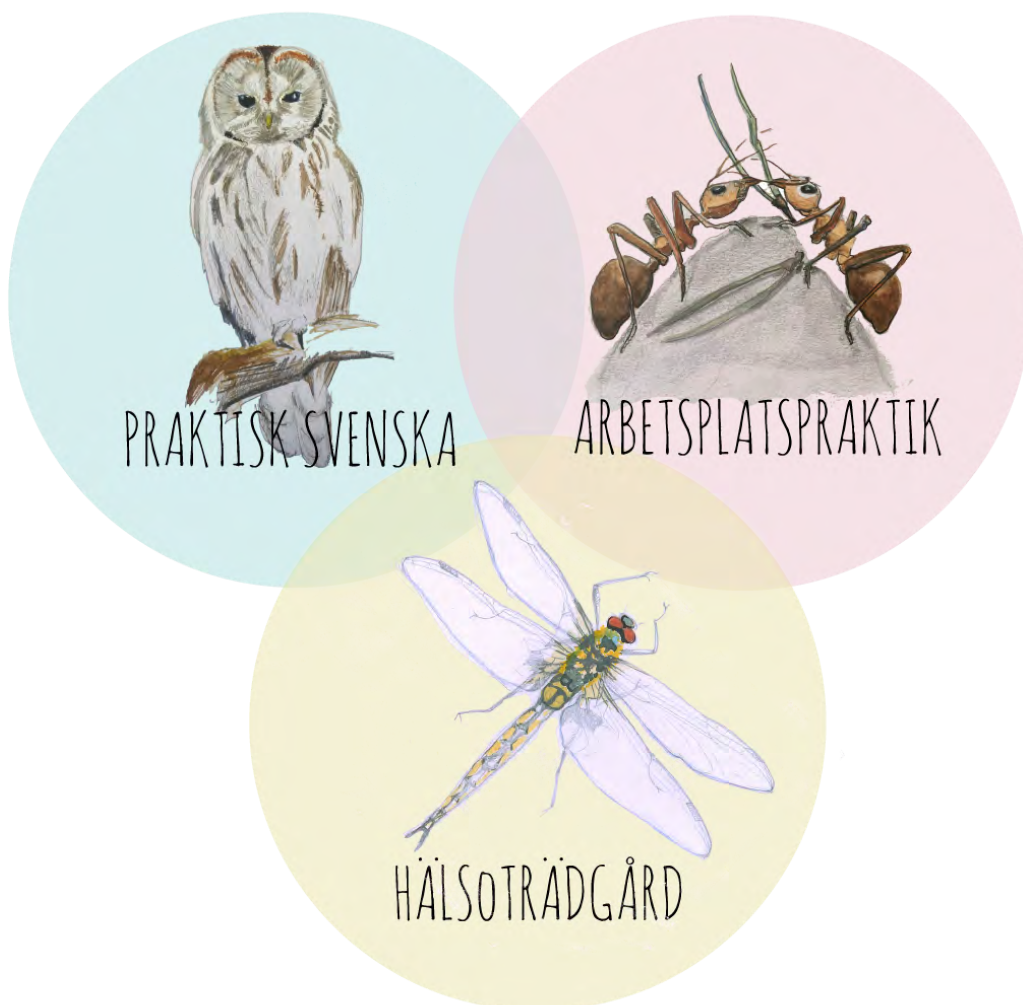
Bilder i det här dokument är publicerade med tillåtelse från deltagare i Tolgmodellen samt aktörer knutna till projektet Grön landsbygdsintegration.

Det är dock inte tillåtet att kopiera dessa bilder och sprida dem i andra forum utan tillåtelse från upphovsman.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. PRAKTISK SVENSKA	5
EXEMPEL PÅ INSLAG I UNDERVISNING	9
2. ARBETSPLATSPRAKTIK	19
EXEMPEL PÅ ARBETSPLATSPRAKTIK	23
3. HÄLSOTRÄDGÅRD	36
EXEMPEL I HÄLSOTRÄDGÅRDEN	40
4. UTSLUSSNING	44
EFTER TOLGMODELLEN - EXEMPEL PÅ UTSLUSSNING	46
5. FLER VERKTYG	50
YRKESROLLER FÖR GENOMFÖRANDE	52
ATT REKRYTERA DELTAGARE	62
HÄLSOCOACHNING	65
REFLEKTION	70

VÄLKOMMEN TILL TOLGMODELLENS HANDBOK

Tolgmodellen är en arbetsmarknadsinsats för nyanlända som ser till hela människan vid etablering. Tolgmodellen har ett holistiskt och praktiskt perspektiv. Vårt fokus ligger på tre för oss lika viktiga delar:

- I den **praktiska svenskan** läggs lektionerna upp så att teori och praktik går hand i hand. Närmiljön blir ett av våra främsta läromedel och verklighetsförankringen är central.
- Genom att göra **praktik på en arbetsplats** får deltagarna möjlighet att visa sina kompetenser och skaffa sig nya erfarenheter. Praktiken ger också möjlighet att öva språket i en verklig miljö.
- Forskning visar att återhämtning i natur är positivt för hälsan. I Tolgmodellen vistas deltagarna regelbundet i en **hälsoträdgård** där vi utgår från forskning inom området trädgårdsterapi.

Den här sammanställningen har blivit till både för att dokumentera vad vi gjort och för att fungera som vägledande material för framtida Tolgmodeller. Vår ambition har varit att så tydligt och kortfattat som möjligt dela med oss av vårt upplägg och de erfarenheter vi gjort längs vägen under våra pilotomgångar.

Vår förhoppning är att materialet ska vara till hjälp för kommande handledare och aktörer som är intresserade av att jobba enligt Tolgmodellen och de tre modulerna. Välkommen att ta del av våra erfarenheter!

1.

PRAKTISK SVENSKA

Tolgmodellens språkundervisning har en praktisk utgångspunkt och deltagarna tränas i att använda ett relevant språk i verkliga miljöer. Störst fokus ligger på att utveckla det talade språket genom att vi skapar en tillåtande miljö där man uppmuntras att använda sig av de språkkunskaper man har. Alla ingående aktörer har ett tätt samarbete. Det gör att vi i klassrummet lätt kan väva in ord från sammanhang deltagarna möter under sina andra aktiviteter, t.ex. i hälsoträdgården, i bilen eller på arbetsplatspraktiken.

Språkträningen knyts ihop med omgivningen – på så vis blir den ett av våra främsta läromedel. Vi tror verkligen på att man lär sig språk genom att utgå från verkligheten i ens omedelbara närhet och att man interagerar med den. Vi lyfter därför gärna in praktiska moment i klassrummet för att gynna språkutvecklingen. Av samma anledning har vi haft minst två studiebesök per pilotomgång.

Vi undervisar på en för varje deltagare anpassad nivå vilket kräver att grupperna inte är för stora samt att det råder en stor flexibilitet under lektionerna. Den tillåtande miljön där alla får komma till tals i kombination med den praktiska inriktningen och fokus på det talade språket har stärkt både språkkunskaperna och självkänslan hos våra deltagare. Resultatet är, om än inte mätbart, så tydligt.

Vårt upplägg

Under pilotomgångarna har vi varit två handledare med olika bakgrund och olika inriktning på språkundervisningen. Vi har valt att dela in undervisningen i natur och kultur respektive samhällsorientering.

Lektionspassen har hos oss varit förlagda till förmiddagarna och haft följande fördelning:

- *Måndag*: Samhällsorientering – med utrymme för individuell handledning
- *Tisdag*: Natur och kultur
- *Onsdag*: Samhällsorientering
- *Torsdag*: Natur och kultur

	MÅNDAG	TISDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG
8.15	<i>Bil till Tolg</i>	<i>Bil till Tolg</i>	<i>Bil till Tolg</i>	<i>Bil till Tolg</i>	Enskild dag , ej närvaro i Tolg. Tid för möten med handläggare, att söka jobb, läkarbesök, andra studier etc.
9.00	Praktisk svenska: Utrymme för individuell handledning	Praktisk svenska: vardag, natur och kultur	Praktisk svenska: sambällsorientering	Praktisk svenska: vardag, natur och kultur	
10.00	<i>Fika</i>	<i>Fika</i>	<i>Fika</i>	<i>Fika</i>	
10.20	Praktisk svenska: forts.	Praktisk svenska: forts.	Praktisk svenska: forts.	Praktisk svenska: forts.	
12.00	<i>Lunch (medtages själv)</i>	<i>Lunch (medtages själv)</i>	<i>Lunch (medtages själv)</i>	<i>Lunch (medtages själv)</i>	
13.00	Hälsoträdgård - Planerad aktivitet (trädgårdsterapi) - Te/kaffe & tilltugg - Egen tid i trädgården	Praktik 2-4 personer per plats: företag, gård, förening etc.	Hälsoträdgård - Planerad aktivitet (trädgårdsterapi) - Te/kaffe & tilltugg - Egen tid i trädgården	Praktik 2-4 personer per plats: företag, gård, förening etc.	
16.00	<i>Hemresa</i>	<i>Hemresa</i>	<i>Hemresa</i>	<i>Hemresa</i>	

Vi lade lektionerna så att de båda inriktningarna inföll varannan dag vilket vi tyckte fungerade väl. Variationen upplevdes som positiv samtidigt som vi kunde återkoppla till varandras lektioner och låta temat sträcka sig över nästa dag med en lite annan vinkel.

Samhällsorientering:

Under de samhällsorienterande passen har vi haft stort fokus på arbetsmarknaden och hur man går tillväga när man söker jobb. Deltagarna har bland annat fått handledning i att navigera på arbetsförmedlingens sida, förstå vanligt förekommande ord i platsannonser och att beskriva sig själva med hjälp

av jobbrelaterade egenskapsord. Skillnaden mellan möjliga jobb och tillgängliga jobb har också tydliggjorts.

Den individuella handledningen på måndagar har gett oss möjlighet att kartlägga varje deltagares tidigare erfarenheter och önskemål om framtiden.

Natur och kultur:

Under lektionerna med inriktning natur har vi vistats mycket utomhus. Vi har gått i skogen och tittat på olika sorters träd, pratat om allemansrätten, årstider och miljö. Vi har också gjort studiebesök inom gröna näringar hos företagare med förankring i bygden.

EXEMPEL PÅ INSLAG I UNDERVISNING

Nedan följer några exempel på inslag i undervisningen som visat sig vara extra viktiga eller extra uppskattade.

Studiebesök

Under varje omgång av Tolgmodellen har vi genomfört minst två studiebesök. Eftersom pilotomgångarna handlat om grön landsbygdsintegration har vi främst besökt gröna näringar men även andra företag med förankring i bygden. Studiebesökens vikt kan inte underskattas. Vi har låtit vart och ett av dem ta upp till tre lektionspass i anspråk och de timmarna har verkligen genererat mycket. Deltagarna får först i klassrummet en presentation av platsen som ska besökas så att de har tillräcklig förförståelse för kunna formulera frågor till de personer de kommer att möta. Under förberedelserna lärs ämnesspecifika ord in och upplägget för studiebesöket presenteras. Det är viktigt att handledaren är väl bekant med den verksamhet studiebesöket ska förläggas till. Under studiebesöket

uppmuntras deltagarna att själva ställa de frågor de förberett. Här blir det både språkträning och kulturmöte i ett. För flera av våra deltagare har att delta i Tolgmodellen inneburit det första mötet med svensk landsbygd. Lektionspasset som följer på ett studiebesök avsätts till att gå igenom besöket tillsammans. Detta sätt att repetera ord och bearbeta information har visat sig synnerligen framgångsrikt och uppskattat.

Praktiska moment i klassrummet

I likhet med studiebesöken så är inslag av praktiska moment i klassrummet något som visat sig främja inläringen av språket. Aktiviteten ska som all annan språkträning inom Tolgmodellen ha en förankring i deltagarnas vardag. Momentet ska liksom studiebesöken förberedas i form av att relevanta ord gås igenom. Under en av pilotomgångarna följdes till exempel lektionen om

pollinering av att vi byggde ett insektshotell. Där fick vi tillfälle att repetera både vilka kottar som hör till vilka träd och namnen på de insekter som kunde tänkas flytta in i hotellet. Genom att även namnen på verktygen vi använde under byggandet repeterades knöts aktiviteten också ihop med en av praktikplatserna. Ytterligare ett exempel på hur praktiken kan lyftas in i klassrummet är när vi under den kalla årstiden hade en lektion där vi talade om vikten av att klä sig rätt i olika väder. Bland annat poängterades ullens goda egenskaper utifrån både användbarhet och ur ett miljöperspektiv. Den lektionen följdes av att deltagarna fick sy egna ullsulor som de sedan använde i sina gummistövlar på arbetsplatspraktiken.

Inslag av praktiska moment har förutom en positiv inverkan på språkinläringen även den fördelen att vi ser ännu mer av de individer som ingår i gruppen. I de praktiska momenten kan nya styrkor eller kanske svagheter upptäckas vilket sedan gör det lättare att hjälpa deltagarna till lämpligt nästa steg i det vi kallar utslussningsfasen.

Ord från praktikplatsen lyfts in i klassrummet

Den nära kontakten mellan de olika aktörerna i Tolgmodellen möjliggör ett tätt samarbete. Detta är ytterligare en av våra verkliga styrkor i språkinläringen. Att samma vokabulär dyker upp både i klassrummet, på praktiken och på studiebesök resulterar i ett multimodalt lärande som ger språket och ordens innebörd större både djup och bredd. Som konkret exempel kan nämnas hur en av handledarna i praktisk svenska närvarade vid en av praktikplatserna en

eftermiddag. Relevanta ord från den eftermiddagen plockades upp och i klassrummet följande dag fick deltagarna övningen ”Ordkunskap snickeri”.

Övningen hittas i “Dokumentation – praktisk svenska” som finns under **mallar och dokument** på tolgmodellen.nybrukarna.se.

Politik, val och rösträtt

Vi hade turen att det var riksdagsval under en av våra pilotomgångar. De flesta av våra deltagare hade rösträtt i kommunvalet, vilket gjorde att det föll sig naturligt att diskutera rösträtt, politiska partier och även hur det politiska systemet kanske skilde sig från det i deltagarnas olika hemländer.

Diskussionen tog sin början utifrån de olika politiska partierna vars namn deltagarna redan visat sig vara bekanta med. Till vår hjälp för att förklara Sveriges representativa demokrati hade vi bl.a. en bild över mandatfördelningen i riksdagen. Ord som majoritet och vågmästarroll förklarades.

Handlingsplan

För att inför deltagarna förtydliga det framåtsträvande syftet med de tio veckorna i Tolgmodellen har de fått använda sig av en mall för en personlig handlingsplan. Handlingsplanen är gjord för att deltagarna ska fylla i del och delmål. Det stora målet att förbättra sin svenska kan t.ex. ha delmålet att delta i språkkafé en gång i veckan. På lektionerna har vikten av att sätta upp rimliga mål poängterats. I arbetet med handlingsplanen har vi diskuterat olika sätt att skapa sig sociala nätverk och plattformar som kan leda framåt.

Mall för handlingsplan finns i dokumentet “Dokumentation- praktisk svenska” under mallar och dokument på tolgmodellen.nybrukarna.se.

Kulturmöten som ibland resulterar i krockar

Under våra lektionspass med kultur som tema har vi diskuterat såväl likheter som skillnader mellan Sverige och deltagarnas hemländer. Vi har diskuterat allmänt om t.ex. klimat, mat och djurhållning vilket har varit ett bra sätt att lära känna varandra och att öva språket. Inte helt oväntat har lektionstillfällena när man kommer att beröra kulturella skillnader med religiösa övertygelser som grund visat sig ibland kräva riktigt högt i tak. Det har kunnat vara frågor som rör sig om giftermål, andra gender- och hbtq-frågor. Dessa frågor framstår därför som särskilt angelägna att ta upp. Vi har emellertid väntat med att närma oss frågor av känsligare karaktär några veckor in i modellen. Det är viktigt att individerna i gruppen känner varandra och handledarna för att det ska gå att få samtal som leder framåt. Alla ska känna sig så fria som det är möjligt att uttrycka sina åsikter. Det vi som handledare haft som grund för dessa samtal är svensk lagstiftning och mänskliga rättigheter. För att komma igång med samtalen har vi under någon omgång haft skönlitteratur på lätt svenska som berört ämnet kärlek i olika kulturer till vår hjälp.

Att tidigt kartlägga digital vana och bank-id

Efter första omgången av Tolgmodellen insåg vi vikten av att i ett tidigt skede få en uppfattning om deltagarnas datavana. För få tillgång till verktyg som platsbanken är det nödvändigt att man har ett bank-id. De flesta av våra deltagare, dock inte alla, hade ett konto på arbetsförmedlingens sida medan ingen av dem visade sig vara bekant med de funktioner som där fanns tillgängliga. Att lägga mycket tid på att få alla i gruppen att jobba inloggade på sina konton och förstå hur man skapade sin egen profil samt lägga in information

till grund för ett CV var därför helt nödvändigt. Tack vare att vi under måndagsförmiddagarna varit två handledare gick detta att genomföra på ett bra sätt.

Trots att arbetsförmedlingens plattform ändrats under tiden Tolgmodellen pågått så har vi bedömt det som mycket viktigt att jobba in deltagarna på den plattform som funnits. Detta för att de ska känna igen verktygen och på egen hand kunna fortsätta sitt arbete med profilen även efter insatsen. Just arbetet med den egna profilen och funktionen att filtrera fram lämpliga jobb har varit jättebra. Många platsannonser har visat sig svåra att tolka, därför har mycket lektionstid också ägnats åt att traggla centrala begrepp för att kunna identifiera viktig information. Vi har t.ex. diskuterat skillnaden mellan krav och merit och diskuterat vad som är möjliga jobb utifrån ens erfarenheter. Ibland har handledaren översatt platsannonser till lättare svenska för att lättare kunna jobba med dem.

Under de lektioner vi ägnat åt kultur har det främst handlat om kulturmöten. Vi har tillsammans reflekterat över likheter och skillnader i olika länders kulturer och vad de kanske beror på. Vissa gånger har vi haft skönlitteratur på lätt svenska som berört just kulturmöten till vår hjälp.

Ett ständigt inslag i all språkundervisning i Tolgmodellen har varit att föra en dialog kring händelser och ord i deltagarnas vardag.

Efter den sist avslutade omgången av Tolgmodellen sammanställde vi ett häfte vi valt att kalla Dokumentation – praktisk svenska. Syftet var att deltagarna skulle få något med sig efter att de avslutat sin vistelse i Tolgmodellen. I häftet finns en

del av det vi gått igenom under de tio veckorna samlat. Dokumentationen finns under mallar och dokument på tolgmodellen.nybrukarna.se.

Idébank

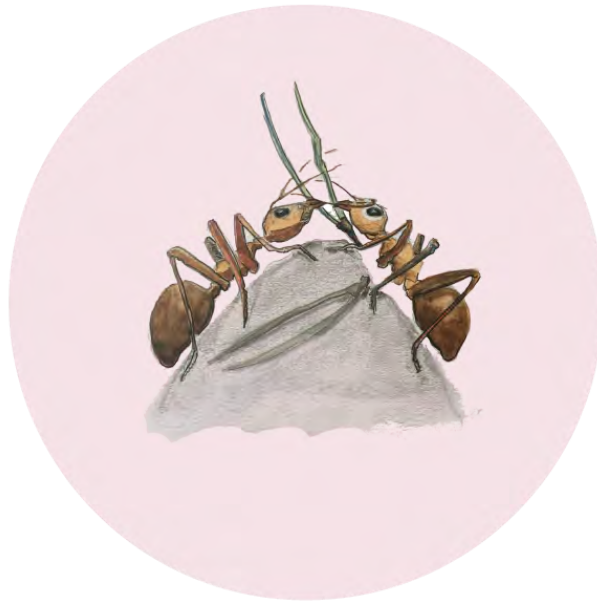
Centralt för undervisningen i praktisk svenska har varit att möta deltagarna på deras nivå och att anpassa undervisningen därefter. Vi har inte använt oss av någon lärobok och har heller inte haft någon regelrätt kursplan att följa då flexibilitet varit ett av våra ledord. Varje deltagaromgång har anpassats efter gruppen och dess individer för att alla ska få ut det mesta möjliga av undervisningen. Till vår hjälp har vi haft en idébank som vi sammanställt. I den har vi fyllt på med olika teman vi tyckte skulle vara bra att ta upp i undervisningen. Vissa teman blev som vi tänkt oss, andra tog mycket mer tid än vi planerat medan andra inte blev av alls. I idébanken kan man se hur vi tänkt inför pilotomgångarna och här syns tydligt hur vi vill koppla språkundervisningen till praktiska moment. "Idébanken" finns under mallar och dokument på tolgmodellen.nybrukarna.se.

Lämpligt är också att ha några enkla lektionsupplägg att ta till om ordinarie handledare får förhinder och man behöver kalla in en vikarie. I vårt klassrum har vi haft ordspelet "Med andra ord", deltagarna har kunnat spela spelet oavsett vilken nivå de befunnit sig språkmässigt. Vi valde att införskaffa barnvarianten för att nivån inte skulle bli för avancerad. Vi har också haft skönlitteratur för vuxna på lätt svenska som alla deltagare uppskattat när vi läst ur. Exempel på böcker vi använt oss av är "Hamed blir kär", Christina Wahldén, "Darias stigar", Emma-Ida Johansson och "Mitt rätta namn", Åsa Storck. Har man möjlighet att visa film i sin lektionssal så finns det en mängd pedagogiskt och användbart

material att hitta på nätet, både vad gäller språk och samhällsorientering. Att sammanställa en lista på några lämpliga filmer kan vara bra.

Reflektioner

Allmänt kan sägas att en av våra främsta styrkor har varit att handledarna i Tolgmodellen haft gemensamma plattformar för kontinuerlig kontakt. Vi har fört loggbok som delats så att vi alla haft åtkomst till den. I loggboken har vi kunnat se vad deltagarna gjort på de andra passen och även de andra handledarnas reflektioner kring gruppen och individerna. På så vis har vi alla haft samma information hela tiden och har lätt kunnat knyta an till vad deltagarna gjort sedan sist. Detta har varit till stor hjälp för både handledare och deltagare. Utan denna täta kontakt hade undervisningen lätt kunnat bli rörig eftersom vi inte haft någon exakt läroplan att följa, tvärtom så har just flexibiliteten varit en annan av våra styrkor. Utöver loggboken har vi haft kontinuerliga fysiska möten där vi haft större utrymme för diskussioner och där vi kunnat utbyta information och idéer direkt med varandra.

2.

ARBETSPLATSPRAKTIK

I Tolgmodellen är det viktigt att deltagarna känner att de ingår i ett större sammanhang. Praktikplatserna ger deltagarna möjlighet både att visa upp kompetenser de besitter sedan tidigare och att skaffa sig nya erfarenheter. Även språket övas på ett naturligt sätt och i verklig miljö. Deltagarna har haft sex timmars praktik per vecka fördelat på två eftermiddagar. Upplägget är utformat i samverkan med involverade företagare under vår förstudie och senare genom erfarenheter under pilotprojektets gång.

Vi har haft både företagspraktik och något vi valt att kalla ambulerande praktik. Företagspraktiken har varit kopplad till företag i byn och den ambulerande praktiken har på uppdrag av flertalet föreningar jobbat på olika platser med uppdrag som annars utförts på ideell basis av byborna själva. Därmed har den på ett konkret sätt även kommit byn till gagn, vilket vi sett som ett lyckat inslag och i linje med våra tankar om hållbar integration.

Varje praktikplats har tagit emot 2-3 praktikanter per omgång. Sysslor och upplägg har anpassats utifrån varje deltagares kompetens och förmåga – men även efter säsong och verksamhet. Även handledaren för praktiken har aktivt deltagit i arbetet tillsammans med deltagarna i vissa moment, särskilt i början av praktikperioden. Beroende på syssla, språkförståelse och individuella färdigheter kan nivån av självständighet under praktikperioden variera.

Under våra omgångar av Tolgmodellen har deltagarna visat vilja att prova på någon annans praktikplats också. Det har vi sett som positivt och det har gjort att vi avsatt minst en vecka per omgång för att göra det möjligt att få prova på en annan plats. Någon gång har bytet också resulterat i att en annan plats än den man först varit på, visat sig vara den som passat en deltagare bäst. Då har vi efter diskussion med deltagare och handledare ordnat så att ett byte kan ske. Flexibilitet är viktigt i Tolgmodellen generellt, så även på praktiken.

Efter tio veckor med praktik, har deltagarna naturligt skapat sig referenser för sitt framtida arbetssökande. Detta är mycket värdefullt och uppskattat.

I genomförandet av Tolgmodellen har praktik på arbetsplats inom redan existerande verksamheter funnits alla deltagaromgångar. Redan efter första

pilotomgången uppstod dock behovet av en ny variant av praktikplats – den ambulerande. Den kom till av flera olika anledningar, men i huvudsak dessa två:

1. Det kan vara svårt för småföretagare att ta emot praktikanter under så lång tid som tio veckor. Även om praktikanterna i Tolgmodellen endast är på plats två eftermiddagar i veckan, kan det kännas som ett stort åtagande att se till att uppgifterna blir bra, varierade och anpassade till dem under hela perioden. Då företagen i vårt närområde ofta är små, kan det också kännas svårt att ta emot praktikanter då lönsamheten kontra arbetstiden redan kan vara ansträngd. Denna utmaning tror vi kommer att finnas även på andra platser i landet.
2. Vi såg starka tendenser hos flera deltagare att testa på många olika saker på sin praktikplats. Man ville gärna visa att man både kan måla, snickra, odla med mera. Denna praktikplats är ett sätt att anpassa efter de personer som även framöver antingen vill visa sin kompetens inom flera olika områden eller som vill testa på flera saker för att fundera ut vad man vill och kan arbeta med i framtiden.

Vad är en ambulerande praktikplats?

En ambulerande praktikplats innebär att flera gårdar/företag/föreningar i förtid är vidtalade att agera praktikplats under någon vecka, dock utan aktivt handledaransvar. Tolgmodellen har istället anställda handledare som är med praktikanterna på de olika platserna under hela perioden. Handledarna stämmer i förväg av med de olika platserna vad som är möjligt och rimligt att utföra. Praktikanterna utför sedan under handledning olika sysslor på avtalade platser under perioden. Exempel på arbetsuppgifter kan vara att förbereda

odlingsplatser, utföra byggnadsvård, att måla staket, enklare snickeriarbeten, enklare djurskötsel med mera. I Tolg visade flertalet aktörer i byn intresse för att ställa upp med förutbestämda sysslor enligt uppsatta premisser. Praktiken utformades sedan utifrån plats, rådande säsong och deltagarnas förutsättningar. Den ambulerande praktikhandledaren hade ansvar för 2-3 deltagare per omgång.

EXEMPEL PÅ ARBETSPLATSPRAKTIK

Under båda Tolgmodellens pilotomgångar har Tobias Gideonsson varit praktikhandledare. Han driver till vardags sitt lantbruksföretag TKG Jordbruk och det är också där som flera deltagare provat på att praktisera. För att ge en inblick i hur det kan gå till att vara praktikhandledare i Tolgmodellen, berättar Tobias här om sina erfarenheter:

Praktikplatsen

Praktiken har utförts två eftermiddagar per vecka, tre timmar åt gången. Varje praktikplats har varit beredd på att ta emot flera deltagare åt gången. Hos mig har det inneburit två deltagare per omgång. Alla deltagare har haft en ordinarie praktikplats, men det hände också under båda omgångarna att de testade att vara på varandras praktikplatser.

Den praktikplats jag erbjudit är ett blandat jordbruk i typisk småländsk stil: Djurhållning, växtodling, naturvård och kringverksamhet med maskinkörning

och maskinhandel. I verksamheten finns nötkreatur för vården av naturbetesmarker. Växtodling går till stor del åt till foderproduktion för gårdens djur, men en del foder går till försäljning. Gården har en mindre andel experimentell odling med specialgrödor och odlingstekniker, såsom industrihampa och täckodling av grönsaker. I verksamheten renoveras, köps och säljs en del lantbruksmaskiner.

Syfte med praktiken

Syftet med deltagarnas praktik har varit att bedöma deras arbetsförmåga samtidigt som de fått en orientering i hur olika verksamheter på landsbygden kan se ut och fungera. Själva upplevelsen av att visa sin förmåga, testa olika arbetsmoment och umgås med svenskar på arbetsplatsen skulle också ge ett samhällsorienterande inslag. En förhoppning var också att praktiken skulle ge individuell utveckling och förhoppningsvis hjälpa individerna att integreras i det svenska samhället.

Val av metoder

För att få till en lyckad praktik för deltagarna har jag utformat både arbetsmoment och kringliggande tillvägagångssätt utifrån syftet med praktiken men även lämnat en ordentlig marginal för individernas egna förutsättningar. Jag har även haft som egen målsättning att deltagarna ska få se så många arbetsmoment och delar av företaget som möjligt. För mig har det också varit viktigt att deltagarna ska ha roligt under praktiken.

Deltagare för projektet utsågs av Arbetsförmedlingen. Vi som praktikhandledare har jobbat med ganska knapp information om individernas praktiska

erfarenheter innan praktikperiodens start, vilket gjort att de planer man gjort innan projektstart behövde ha ett ordentligt spelrum.

I båda praktikomgångarna har deltagarnas språknivå i svenska varit knappa. Språkkunskaperna tillät utbyte av artighetsfraser och samtal om enklare företeelser. Att ge arbetsinstruktioner i flera steg utan att åstadkomma stor förvirring eller att ens få fram budskapet var däremot svårare. Detta var svårt att förutse innan första omgångens genomförande. Till andra omgången kunde jag ta lärdom av erfarenheten sedan tidigare och utforma praktiken utifrån dessa premisser.

Innan praktikperiodens start har jag analyserat vilka delar av verksamheten som kan brytas ned till hanterbara arbetsuppgifter med följande kriterier i åtanke;

- Arbetsmomentet ska representera något som hör den faktiska verksamheten till. Det ska alltså inte vara helt påhittat utan snarare vara något som gör nytta för verksamheten och för deltagarna som ett exempel på vad de kan stöta på i branschen.
- Arbetsmomentet ska inte utgöra en oförsvarligt stor risk för varken deltagarna eller mig som handledare.
- Arbetsmomentet ska vara möjligt att dela upp i olika nivåer beroende på deltagarnas erfarenhet, skicklighet och fysiska kondition.
- Arbetsmomentet ska vara ekonomiskt försvarbart, jag ska som småföretagare inte riskera att äventyra verksamhetens ekonomi ifall något i momentet går snett.

Efter att jag valt ut ett antal möjliga arbetsmoment har jag lagt upp en grov planering för när under praktikens tio veckor momenten skulle kunna genomföras. I en verksamhet som denna är många moment kopplade till varandra och måste på så vis kanske göras i en viss ordning. Man kan till exempel inte måla om en maskin innan den är tvättad och rensad från rost. Många moment är även beroende av vädret, vilket också gör att schemat bör ha en viss flexibilitet. Jag har arbetat så att jag generellt har ett alternativt arbetsmoment i reserv ifall väder eller andra omständigheter skulle uppstå. Detta är också att rekommendera ifall ett moment tar kortare tid än beräknat.

Praktikhandledning

Att handleda praktikanter på mitt lantbruk har varit en spännande och givande upplevelse, dock inte utan möda och svårigheter. Det har varit en skön blandning av frustration och skratt o skoj! Jag har aktivt valt att hålla en professionell inställning i min handledarroll samtidigt som jag har haft för avsikt att vara en ödmjuk och öppensinnad medmänniska. Jag har varje gång varit en aktiv deltagare i momenten som deltagarna utför. Detta både på grund av av min generella inställning nämnd ovan, men också för att det varit nödvändigt.

Jag har varje gång presenterat kort vad vi ska göra och sedan visat praktiskt vad som ska utföras. Har arbetsmomentet haft flera delmoment har jag inte lagt stor vikt vid helheten innan momentet, utan tagit nästa moment när det varit dess tur. Detta för att inte förvirra deltagarna utan istället skapa fokus på vad som ska göras här och nu. När hela arbetsmomentet har utförts är det lättare att förklara för deltagarna varför vi gjorde delmomenten och i de flesta fall blir detta mycket tydligt att se utan större förklaring. Detta på grund av att vi nu ser helheten/produkten av vårt arbete framför oss. Jag rekommenderar detta

arbetsätt när man har deltagare med knappa kunskaper i det svenska språket. Missförstånd uppstår annars lätt och skapar merarbete, förvirring och tar massa dyrbar tid.

Jag har generellt sett lagt ribban för resultatet av deltagarnas arbete på en nivå lite under vad jag skulle gjort om jag utförde momentet själv. De flesta saker vi gjort på praktiken hade deltagarna aldrig stött på i sitt tidigare yrkesliv. Detta medför att man måste ha en flexibilitet i målen av vad de ska kunna utföra. Jag anser att i många av momenten så är inte resultatet det högst prioriterade utan att momentet är lärorikt, roligt och ger deltagarna självförtroende att fortsätta.

Under momentens gång har jag varit flexibel i att byta tillvägagångsätt om jag har sett att deltagarna haft svårt att utföra uppgifterna eller om materialet vi arbetar med inte fungerar etc. Jag anser att det är bättre att bryta och testa ett oprövat tillvägagångssätt än att fortsätta med tvivelaktigt resultat, då detta också är en stor del i att vara självverksam lantbrukare och egenföretagare på landsbygden. Det ger också deltagarna en inblick i problemlösningar i praktiken.

I mitt bemötande har jag från första stund varit öppen och välkomnande och försökt vara lyhörd för vilken nivå som deltagarna vill lägga vårt umgänge på. Det är förmodligen att föredra att vara förberedd på att människor från andra kulturer kan ha en annan inställning till auktoriteter, könsroller, arbetsuppdelning med mera. Jag har valt att ha en ödmjuk och kamratlig inställning som utgångsläge, och sedan utvärderat om det finns behov av en hårdare ton för att få fram vissa budskap eller bemöta otrevliga tongångar. Jag har upplevt att alla deltagare varit vänliga, öppna och trevliga, både mot mig och

övriga deltagare och det har inte funnits behov av några allvarigare diskussioner eller konfrontationer.

Exempel på aktiviteter under praktiken

Jag har som sagt utformat uppgifterna utifrån verkliga behov och sysslor i verksamheten och modifierat dem för att de ska passa deltagarnas förmågor och erfarenhetsnivå. Här kommer några exempel:

- **Röjning av sly i betesmark:** En betydande del av verksamheten består i att bedriva landskapsvård genom att sköta naturbetesmarker med både manuell skötsel och hävd genom betesdjur. För att hindra sly att ta sig in i betesmarkerna måste man ibland hugga undan sådant som djuren inte ätit upp. Vi testade under detta moment ett antal olika manuella verktyg såsom grensåg, stor och liten sekator och olika buskknivar. Under dessa tillfällen pratade vi också om olika trädslag och naturen i allmänhet.
- **Restaurering av lantbruksmaskiner :** En gren i verksamheten är att köpa och sälja lantbruksmaskiner, och då även restaurera dem däremellan. Uppgiften i detta moment gick ut på att demontera en vagn för att sedan rostskydda och lacka om den. Här fick praktikanterna testa olika verktyg och även testa att själva välja vilka verktyg de ansåg lämpliga för uppgiften.
- **Underhåll av lantbruksmaskiner:** På en gård med maskiner är det viktigt att försöka hålla dem i ordning för att undvika onödig värdeminskning, haverier och allmänt krångel. I detta moment fick praktikanterna tvätta maskiner, testa trycklyft och högtryckstvätt med mera.
- **Körning med traktor:** Traktorn är verksamhetens enskilt viktigaste verktyg, utan den fungerar inte en verksamhet som denna.

- Gräsröjning med trimmer: Att hålla gräset runt byggnaderna i trim och att hålla gräset från elstängslet är en del av sommarens sysslor, liksom att röjsågen/motortrimmern är ett vanligt verktyg på en gård.
- Byggnadsunderhåll: Att jobba på en gård i Småland utan att få vara med om rödfärgning är nästan ofrånkomligt, därför testade vi detta också.
- Stängsling: På en gård med djur är stängsling ett återkommande moment, både underhåll av befintliga och uppsättning av nya.
- Rensning av utsäde: Odlar man egen spannmål är det vanligt att man använder en del till eget utsäde nästa år. Därför fick praktikanterna testa att rensa vete från ogräs inför lagringen till nästkommande säsong. Detta moment var ett tillfälle när jag fick tänka om hur vi skulle utföra uppgiften utifrån deltagarnas fysiska förmåga. Spannmål är tungt, och att ösa med spade och t.ex. hålla i rensgallret för hand hade varit för tungt för deltagarna. Därför byggde jag olika bord i bra höjd och ett rensgaller som hängde i taket, vilket gjorde att uppgiften gick bra att utföra för praktikanterna.
- Trädgårdsarbete: Trädgården är en del av gården och i detta moment var det bärplockning och skörd av solrosor som praktikanterna fick vara med på.

Bemötande, könsroller, uppmuntran

I utförandet av arbetsuppgifterna har jag försökt att vara tydlig med vilket resultat jag förväntar mig samt varit noga med att ge beröm när uppgifterna utförs, inte bara när vi varit färdiga utan under hela momentet. Det har fallit sig som ett naturligt sätt att visa att deltagarna är på rätt spår och att de gör rätt, liksom att det blir peppande både för mig och dem. Nackdelen är väl att det inte är på så många arbetsplatser som de kommer ha arbetsledare som berömmar

dem hela vägen, men jag tänker att det överväger att de i början av en ny yrkesroll får pepp och stöd i att hitta vilja och mod att utföra arbetsmomenten.

En relevant aspekt är synen på könsroller, uppdelning av manliga och kvinnliga arbetsuppgifter, samarbete mellan könen på arbetsplatsen och så vidare. Av mina ordinarie praktikanter hade jag hösten 2018 en man och en kvinna. Eftersom att jag på förhand fått information om att båda var aktivt utövande muslimer var jag förberedd på att det skulle kunna uppstå meningsskiljaktigheter kring könsrollerna. Det framgick dock snabbt att kvinnan var auktoritär, öppen för diskussion och allmänt världsvan. Att behandla dem som jämlikar inom ramen för praktiken var inte något som orsakade problem. Jag kan dock ana att männen i praktikgruppen kunde pika kvinnan och försöka att göra sig lite roliga över hennes sätt att vara och agera, men dessa diskussioner fördes på deras modersmål och jag hade svårt att förstå innebörden i diskussionerna. Med vetskapen om att hon hade nog med skinn på näsan för att ge svar på tal så la jag inte mig i dessa diskussioner utan la mitt krut på att ge henne samma förutsättningar att utföra praktiken. Förutom att kvinnan inte hälsade på mig genom att ta i hand första tillfället utan utförde en vad jag antar är en mer traditionell muslimsk hälsing mellan män och kvinnor, var det inte några skillnader i beteende och bemötande mellan män och kvinnor i gruppen.

En tendens som vi snabbt fick erfara var att kvinnan (som hade vissa fysiska nedsättningar) inte sa till mig när hon fick ont under utförandet av praktiska uppgifter. Om detta berodde på att jag var hennes "arbetsgivare" eller att jag var man vet vi inte. Kvinnan pratade dock mer öppet med de andra kvinnorna i projektet kring detta och vi kunde på så vis få vetskap om problematiken och agera därefter.

Under ett tillfälle fick jag också handleda en annan kvinna inom projektet. Dagen till ära fick praktikdeltagarna testa att köra traktor. Jag sa från början att alla skulle prova och männen i gruppen var ivriga. Jag märkte att kvinnan både ville och inte ville prova, men när alla utom hon hade testat så insisterade jag på att hon också skulle prova. Det är ett av sådana tillfällen som gör det härligt att vara med i ett projekt som detta, att ge en kvinna som inte har körkort och inte heller fått tillfälle att testa att köra något annat fordon i sitt liv. Efter en kort introduktion kör hon en hyfsat högteknologisk lantbruksmaskin hyfsat bra och säkert för att vara första gången, och minst lika bra som de mer självsäkra männen. Att se uppspeltheten och stoltheten var en härlig upplevelse!

Ska man se lite mer ur ett lärandeperspektiv på själva traktorkörningen så hade männen en tendens att fortare vilja trycka på gasen, medan kvinnorna la mer fokus på detaljer, växling och att köra mer korrekt. Generellt lärde sig kvinnorna snabbare att köra hyfsat korrekt och min ordinarie kvinnliga praktikant hade för övrigt en anmärkningsvärd snabb inläring på körningen och kunde efter bara några tillfällen klara av att köra självständigt i enkla uppgifter.

Religion på arbetsplatsen

Under projektperioden hösten 2018 var såväl ordinarie och inhoppande deltagare aktivt utövande muslimer. Jag har låtit deltagarna ta den tid de önskat till religionsutövning på arbetstiden vilket varit cirka 15 minuter per eftermiddag. Dock har religionsutövningen vissa gånger tagit upp emot 30-40 minuter, vilket är en stor del av arbetspasset. Det kräver reflektion kring hur detta ska fungera i det faktiska arbetslivet. Jag som egenföretagare skulle antagligen inte kunna godta att en anställd tillbringade 30 minuter per arbetspass för religionsutövning utan att i så fall förlänga hela arbetstiden. Det är möjligt att man skulle forskat

mer i hur vi faktiskt ska ställa oss till religionsutövning på arbetsplatsen. Detta är frågor som både är viktiga för oss som arbetsgivare och för deltagarna att förhålla sig till som arbetstagare.

Reflektion om tidsupplägg

Praktikanterna har som sagt varit hos mig två eftermiddagar i veckan. Med detta upplägg finns flera fördelar och nackdelar. Nackdelarna är att flera av arbetsuppgifterna kräver förberedelse av mig som handledare och förberedelsetiden blir då större andel av arbetstiden än om deltagarna skulle varit en heldag i veckan. Likaså påverkas ställtiden för praktikanterna: att ta sig till praktikplatsen, byta om, komma igång med en uppgift med mera. Detta hade halverats vid ett heldagsupplägg.

Å andra sidan kan själva ställtiden vara en bra träning för deltagarna: att komma på plats, ha rätt kläder och utrustning på sig är också en viktig del av arbetslivet. Jag har upplevt att dessa rutiner i vissa fall tagit orimligt lång tid för vissa deltagare, och då kanske också varit en god övning. Att ha bara en dags praktik i veckan skulle kunna vara för fysiskt krävande för deltagarna om de inte är vana vid kroppsarbete på heltid. I så fall skulle effektiviteten i både lärande och själva uppgiften sjunka till en lägre nivå. Min erfarenhet efter två omgångar med deltagare i Tolgmodellen är att deltagarna inte skulle klara att arbeta en hel dag med de utvalda sysslorna på grund av sin fysiska form och hälsa. Min slutsats blir därför att två eftermiddagar i veckan varit ett bra upplägg i detta fall. I andra situationer och i andra eventuella projekt skulle möjligtvis tidsschemat kunna förändras i samråd med deltagare och andra aktörer.

Deltagare, erfarenhet och vilja

Undantagslöst så kommer ett projekt som detta att ha deltagare med olika erfarenhetsnivå och med kulturella- hantverksmässiga- och normmässiga olikheter. Det kräver flexibilitet av dig som handledare. Generellt så anser jag att det är viktigt att du som handledare försöker se och hitta vad deltagarna finner sig bekväma med, vilka situationer som blir jobbiga, vilka uppgifter de kan klara och inte, vad som de känner inspirerande och vad de vill få ut av deltagandet. Kan man få deltagarna att vara bekväma i situationen och känna lust inför uppgifterna så har man förebyggt både konflikter och dåligt genomförda moment.

Du som handledare har också som uppgift att ge dem ett arbetsmoment som passar deras nivå av erfarenhet och förmåga. Vi kan jämföra med att istället ta in en praktikant från gymnasiet som går på lantbrukslinje eller liknande: Det kommer vara lättare att förstå varandra språkligt och man kan då ge länge instruktioner än vad som är möjligt ifall det finns uppenbara språkliga skillnader samt frågetecken kring hur mycket praktikanterna förstår. En gymnasiestuderande elev har också minst fått en första inblick i lantbruksbranschen. Kanske har hen även redan praktisk erfarenhet av odling och djur samt körkort för både traktor och bil. Dessa förutsättningar ger helt andra möjligheter för att kunna ge praktikanten mer avancerade uppgifter på arbetsplatsen samt förutsättningar att arbeta enskilt. Den här typen av praktik är oftast utan ekonomisk ersättning till praktikplatsen och handledaren, vilket på ett vis blir befogat av att verksamheten faktiskt kan dra nytta av praktikanten.

Att jag som handledare fått ekonomisk ersättning under detta projekt var ett kriterium för att kunna ta emot praktikanter då de inte på samma sätt kan arbeta

självtändigt och med mer avancerade uppgifter. Planering och förberedelse blir också större i ett projekt som detta då momenten behöver anpassas till deltagarna samt att man vill förbereda uppgifterna för att underlätta under själva utförandet. Annars kan mycket tid gå till spillo bara i att komma igång med deltagare som ska utföra ett moment för allra första gången. En annan punkt som också behöver mer omtanke när man har praktikanter utan erfarenhet eller kunskap om lantbruk är säkerheten. Man får i princip tänka att det är barn man har hand om, vilket man egentlig alltid ska utgå ifrån då det i grunden är en farlig arbetsplats där man inte kan vara försiktig nog.

Resultat och utfall

Resultatet ur mitt perspektiv var lyckat i flera avseenden. Framförallt tycker jag att jag kunde se en positiv utveckling i deltagarnas vilja att utföra de olika uppgifter, samt praktiska framsteg i deras färdigheter. I stort sett alla momenten var helt nya för deltagarna och bara att ha sett och deltagit i dessa har gett dem en större erfarenhet och förståelse för svenskt lantbruk, praktiska arbetsplatser och landsbygden i stort. För mig har praktiken gett mig viktig erfarenhet kring att jobba med och för människor som inte behärskar det svenska språket och inte är vana vid en arbetsplats av detta slaget. Det har också gett mig glädjen i att vara delaktig i dessa människors utveckling och första kontakt med landsbygden och bondeyrket.

Ur ett praktiskt perspektiv på min firma har praktikperioden lett till att jag tagit tag i moment i verksamheten som annars lätt hamnar i skymundan och som man skjuter på framtiden, då de kan vara svåra, tråkiga och tidskrävande att göra ensam. En annan positiv effekt är att man synar sin verksamhet när man ska planera den här typen av praktik. När man kollar vilka komponenter som finns i

verksamheten för att kunna ge deltagarna en beskrivning av varför vissa saker ska utföras och hur, så granskar man sig själv och uppdaterar sig – vilket kan vara uppfriskande.

Önskan till en annan omgång

Det stora orosmomentet i praktiken tycker jag varit deltagarnas hälsa samt relevansen i att de deltar i en praktik på en arbetsplats som denna där det snabbt blev uppenbart att de har en lång väg till att få ett jobb i yrket. Deltagarnas fysiska hälsa/tillstånd var från start inte egentligen i den nivå som krävs för att klara av ett arbete på en arbetsplats som min. Men, eftersom att detta var en praktik, var det fullt möjligt att anpassa uppgifterna efter deltagarnas förmåga. För mig som företagare hade det varit önskvärt att deltagarna var närmare att faktiskt vara anställningsbara i branschen. Hade jag varit praktikant så hade känt att jag fick ut mer av praktiken om jag kände att praktikplatsen var ett realistiskt sysselsättningsalternativ för mig.

Slutlig kommentar

Skulle jag då rekommendera någon annan att delta som praktikhandledare och som praktikplats i ett projekt som detta? JA absolut, det har varit mycket givande att träffa och handleda dessa människor, att hjälpa dem på traven in i sitt nya arbetsliv samt utbyta erfarenheter och upplevelser med dem samt skoja och skratta i det vardagliga. Det har även varit trevlig att delta i arbetslaget med andra handledare och projektledare.

3.

HÄLSOTRÄDGÅRD

Forskning visar att återhämtning genom vistelse i naturen är positivt för hälsan, därför har deltagarna i Tolgmodellen schemalagd tid i en hälsoträdgård. Här har de fått utrymme både för egen tid i trädgården och för samtal i grupp. Vistelsen i trädgården har även innehållit planerade trädgårdsrelaterade aktiviteter.

Två eftermiddagar i veckan kommer deltagargruppen till hälsoträdgården. Då är det fokus på vila och återhämtning, inte på prestation. Trädgården är analyserad utifrån forskning inom trädgårdsterapi och det är utifrån den analysen som vi format våra eftermiddagar. Självklart utgår vi från hur platsen ser ut och har anpassat verksamheten efter den.

Upplägg för eftermiddagarna

För att deltagarna ska känna sig trygga präglas vårt upplägg i trädgården av regelbundenhet. Detta stöds av forskning och vi själva har också under tiden vi arbetat med modellen upptäckt att det blir bra för deltagarna. Vårt grundupplägg för vistelsen i hälsoträdgården har därför sett likadant ut alla eftermiddagar:

1. Välkomnande och samling, oftast vid uteköket. Kort samtal om vad som råkar komma upp.
2. Deltagarna går en runda i trädgården en och en. Övriga deltagare sitter kvar och diskuterar allt från vad man gjort tidigare under dagen till livserfarenheter. Under den här stunden finns även möjlighet för den som vill att gå undan för att be.
3. När varje deltagare kommer tillbaka från sin trädgårdsvandring, hälsas den såhär: "Välkommen! Vad såg du i trädgården idag?"

Gruppen lyssnar på svaret och ställer följdfrågor. När deltagaren meddelar att hen berättat allt man vill, är det dags för nästa person att göra sin promenad i trädgården och sedan berätta vad hen såg. Alla deltagare går alltid en enskild runda i trädgården, oavsett väder.

4. Aktivitet: Nu är det dags för dagens aktivitet. Vad vi gör beror på säsong och deltagargrupp. Vi har beskurit äppelträd, promenerat i skogen, byggt snölyktor, räfsat löv, sått frön, tecknat, mediterat, byggt och målat fågelholkar, lagat äppelpaj, med mera, med mera. Det brukar bli många skratt och fina samtal under aktiviteten.
5. Fika och samtal: Efter dagens aktivitet dricker vi en kopp kaffe eller te och samtalar om vad som än för stunden känns angeläget. Ofta blir det samtal om vad som kommer att hända nästa dag, vem de ska träffa och vad de ska göra då. Därefter är det dags att säga tack för idag.

Plats och individanpassning

Tolgmodellens hälsoträdgård har i pilotomgångarna varit en privatägd trädgård, där viss verksamhet inom återhämtning och rekreation pågått tidigare. Det kan definieras som en helande trädgård, där sammankopplingen med naturen är påtaglig.

I trädgården är vi alltid två personer som arbetar. En har huvudansvar för aktiviteten, den andra för själva trädgården. I den här typen av miljö, kan saker komma upp till ytan hos individen och extra samtalsstöd behövas. Eftersom vi är två personal, finns det alltid möjlighet för någon deltagare att samtala enskilt. Det behövs då och då, men generellt så brukar gruppen vara mycket öppen och trivas med att vara och diskutera tillsammans.

Att poängtera är att nivån av deltagande är styrt av varje individ. Man väljer själv om man vill vara med i aktiviteten, man väljer själv om man vill vara aktiv i samtal eller mest lyssna. Generellt brukar vi försöka styra samtalen så att alla deltagare får komma till tals varje gång, och vi försöker att alltid framhäva vikten

av att ta sin stund i trädgården – om än en kort liten promenad. Det brukar gå bra, våra deltagare är nyfikna och måna om att både diskutera och delta i det som är förberett. Ibland kan det behöva göras vissa fysiska anpassningar i aktiviteterna för några deltagare, men det är sällan svårt att ordna. Aktiviteterna i hälsoträdgården är generellt lugna, återhämtande och fokuserar på de behov som är aktuella för gruppen.

Tiden i trädgården är en hälsofrämjande del av Tolgmodellen, men ska inte ses som rehabiliterande. Deltagarna är inte sjukskrivna, utan kraft och ork finns att utföra aktiviteter. Hälsoträdgården kan däremot anses vara en förebyggande åtgärd, för att få möjlighet att landa, för att bli sedd och för att må bra. Trädgården och naturen blir kittet och utgångspunkten att forma eftermiddagarna kring. Viktigt blir mötet inom och mellan människorna.

EXEMPEL I HÄLSOTRÄDGÅRDEN

Nedan följer exempel på genomförda aktiviteter i Hälsoträdgården, särskilt uppskattade av våra deltagare. Att poängtera är att utgångspunkten i hälsoträdgården är återhämtning – inte prestation. Graden av deltagande i aktiviteterna bestäms alltid av deltagarna själva och det finns aldrig något krav att något ska bli färdigt. Exempelen nedan går att utföra oavsett årstid och har lett till många trevliga samtal i gruppen. Aktiviteterna går också att anpassa efter såväl deltagarens som gruppens förmåga och vilja.

Så och plantera

I trädgården har vi både sått fröer och planterat växter. De fröer vi sått har ofta haft kort utvecklingstid. Ett exempel är ärtor, som bredsåts och redan efter ett par veckor kunnat ätas som ärtskott till eftermiddagsfikat. Några av våra deltagare har ätit dem med god aptit, andra har varit mer tveksamma. Klart är att det lett till mycket diskussioner om både tidigare erfarenheter av odling, mat, grönsaker och hälsa.

Sköta om trädgården

Att sköta om och göra fint på platsen vi varit på har varit mycket uppskattat. Viljan att hjälpa till har varit stark hos våra deltagare och eftersom vi varit i en privatägd trädgård har de här kunnat känna att de gör nytta. Vi har till exempel beskurit äppelträd och räfsat löv.

Vara i skogen

Deltagarna har varit mycket nyfikna på den svenska skogen. Landsbygden och skogen är något som för flertalet varit nytt så promenader, svamplockning och fika i skogen har varit mycket uppskattat. Vi upplever att detta ökat tryggheten

för deltagarna i den svenska naturen. Många frågor om vilda djur har kommit i början av omgångarna och ibland kunde en viss oro skönjas hos några deltagare. Med besöken i skogen tillsammans med gruppen blev man mer bekant och bekväm med att spendera tid här.

Göra eget fika

Att laga mat tillsammans är något som förenar. Varje omgång av Tolgmodellen har vi någon gång tillagat eftermiddagsfika i uteköket. Så mycket skratt och livliga diskussioner har vi aldrig sett i någon annan aktivitet.

Gruppgemenskapen viktig

I hälsoträdgården har gemenskapen blivit en viktig bonus för deltagarna. När vi summerat veckorna här har alla poängterat att prata med varandra som en av de bästa sakerna. Vikten av att bli respekterad samt komma till tals och bli lyssnad på kan inte nog poängteras. Flertalet av våra deltagare har också poängterat att tiden man är i Tolg gör att man mår väl. Ofta finns många stressande faktorer i ens vardag men när man är i Tolg reduceras stressen och man får tänka på annat. Med andra ord blir Tolgmodellen en hälsofrämjande aktivitet.

4.

UTSLUSSNING

Ett naturligt resultat av Tolgmodellen är den kartläggning som sker av deltagarna. För att den funktionen verkligen ska komma deltagarna till godo har vi lagt till något vi valt att kalla utslussning. Varje deltagare får en personlig utslussare som den känner från Tolgmodellen, ofta är det en av handledarna. Med kartläggningen som grund arbetar utslussaren och deltagaren tillsammans för att finna lämpligt steg för deltagaren att ta efter det att den avslutat Tolgmodellen.

Beroende på person kan utslussningen se väldigt olika ut och vad som är lämpligt att göra efter de tio veckorna varierar. Utslussningen påbörjas i slutskedet av Tolgmodellen, vilket gör att deltagarna aktivt påbörjar arbetet med att hitta sin väg framåt redan innan de tio veckorna är slut. Detta för att övergången från en aktivitet till en annan ska gå snabbare än utan utslussarfunktionen.

Exempel på utslussningsaktiviteter kan vara:

- Trepartsamtal mellan deltagare, handläggare och utslussare
- Besök på möjlig praktikplats
- Utslussaren ringer personer i sitt nätverk för att hitta möjlig och lämplig praktik/arbete efter Tolgmodellen.
- Stöd i digitala verktyg för att söka möjliga jobb eller utbildningar.
- Utslussaren kan stå som referens när deltagaren i framtiden söker jobb.

Utslussningen pågår en tid efter det att Tolgmodellen är slut, hur länge varierar från individ till individ. Antalet timmar som utslussaren är anställd är förutbestämda, dock anpassas alltså tidsramen efter deltagarens behov.

EFTER TOLGMODELLEN – EXEMPEL PÅ UTSLUSSNING

Nedanstående text är en beskrivning av vad som kan bli resultatet av Tolgmodellen för en deltagare där av någon anledning nästa steg inte är studier eller traditionell anställning. Ali och Emma heter egentligen något annat. Namnen har bytts ut för att inte peka ut enskilda individer.

Utgångspunkt

Ali hade innan han började Tolgmodellen vistats i Sverige i ungefär sex år och deltagit i flera insatser, varav någon avbrutits. SFI-studier hade avslutats efter nivå B då han inte längre ansåg att de ledde framåt. Under Tolgmodellen framkom det att Ali hade en mycket hög stressnivå och därmed stora svårigheter

att hålla fokus. Vi bedömde även att det kunde finnas ytterligare orsaker till koncentrationssvårigheterna.

Ali deltog i Tolgmodellen hösten 2018. Det var efter det att vi lagt till det vi kallar utslussningsfasen. Denna del infaller direkt efter de i Tolg schemalagda veckorna och innebär att deltagarna får hjälp av oss att ta sitt nästa steg mot passande sysselsättning eller åtgärd.

Under utslussningsfasen träffade utslussaren och Ali arbetsförmedlaren Emma. Mötet hade förberetts genom att vi skriftligt överlämnat en sammanställning kring lämpligt nästa steg för deltagarna i Tolgmodellen till den kundresurs som var vår kontakt på Arbetsförmedlingen. Kundresursen vidarebefordrade detta till aktuell arbetsförmedlare för varje individ, i det här fallet Emma. För att underlätta kommunikationen kopplades det till detta möte in en telefontolk . Mötet varade cirka en timme. Resultatet efter mötet blev att Ali fick träffa en representant från Samhall och därefter påbörja en sex månaders period av arbetsträning med specialister inkopplade för att utreda arbetsförmågan.

Arbetsförmedlarens upplevelse

En tid efter mötet kontaktade Tolgmodellens utslussare Emma för att få hennes åsikter om hur hon tycker att Tolgmodellen fungerat utifrån hennes perspektiv som arbetsförmedlare:

Vad gäller Tolgmodellen och den tydliga kartläggande funktion den visat sig ha tycker Emma att handläggarna själva borde hinna med den kartläggningen under den tid som finns avsatt för varje kund. Hon upplever att de får den tid de behöver för att hjälpa sina kunder även om hon nämner att det i vissa fall kanske inte fungerar tillfredsställande. Att det skulle behövas en särskild tjänst just för

kartläggningen tror hon emellertid inte och att värdefull information kommer fram under tiden man deltar i en aktivitet ser hon som en del av produkten. Vad som utmärker Tolgmodellen och det som gör den bra, tycker hon, är att den är förlagd till landsbygden. Den ger personer som inte kommer från Sverige möjlighet att få en bild av den svenska landsbygden och att få upp ögonen för att det går jobba och bo även där. Hon poängterar dock att det viktigaste i Arbetsförmedlingens insatser ändå måste vara att ha fokus på språk, yrke och studier.

Om Tolgmodellen skulle övergå till att drivas i löpande form tycker Emma att det vore viktigt med tydligt uppsatta mål om vad Arbetsförmedlingen kan förvänta sig för resultat efter att en kund genomgått modellen. En del i att det ska vara enkelt att hitta lämpliga deltagare till Tolgmodellen är just att det ska framgå tydligt vilka som kan vara aktuella för just den här insatsen. Det måste vara väl klargjort vad individen får med sig vad gäller undervisning och vilket fokus det finns på jobb, studier och praktik. Emma föreslår att man skulle ha som mål att ha ett eller två realistiska yrken klara att jobba mot efter att man avslutat sina tio veckor.

Emma tycker att hon fick god vägledning av de uppgifter kring Ali som lämnades över till henne efter att han avslutat sina tio veckor inom Tolgmodellen.

”Att insatsen resulterar i att vi som arbetsförmedlare får ta del av det som framkommit under Tolgmodellen gör såklart att projektet är avlastande för oss” säger hon.

Dock tror Emma att behoven i det här specifika fallet hade kunnat upptäckas även utan detta deltagande. Det är också viktigt att det finns en korrekt

uppfattning om vad Arbetsförmedlingen kan och ska göra så att det inte blir missuppfattningar om vad som är planen framåt.

För framtida omgångar tänker Emma att Tolgmodellen skulle kunna ha ett större fokus på framtida yrke. Vad gäller den biten kände hon sig inte vidare vägled. I just det här fallet var det ett behov av specialister för utredning av arbetsförmågan som kom upp, vilket hon ändå tycker var bra.

Kartläggande funktion

Från ett utslussarperspektiv är det här beskrivna förloppet ett tydligt exempel på att Tolgmodellen haft en kartläggande funktion. Att vi förmedlade det vi upptäckt till handläggaren gjorde att det blev en utgångspunkt för trepartssamtalet. Ali är i skrivandets stund fortfarande placerad på företaget för att få sin arbetsförmåga utredd så vad som kommer av den återstår ännu att se.

5.

FLER VERKTYG

Hela handboken är tänkt att fungera som verktyg och hjälp för kommande handledare inom framtida Tolgmodeller. Under just den här rubriken har vi samlat erfarenheter vilka inte faller under någon specifik modul utan är av mer övergripande karaktär.

Vi har listat vilka yrkesroller vi bedömer behövs för att Tolgmodellen ska gå att genomföra och förslag på hur man kan dela upp arbetsuppgifter.

Vi delar med oss av våra erfarenheter angående rekrytering av deltagare. Det har varit en av våra största utmaningar att verkligen nå ut till rätt personer och är därför något vi lagt ner mycket energi på.

Eftersom ett av våra tre viktiga fokusområden är hälsa valde vi att vid ett tillfälle konsultera en arbetsterapeut. Hon fick komma ut och träffa deltagarna under ett av passen i praktisk svenska där vi hade hälsa på schemat. Vi upplevde att det var väl använda medel då vi som handledare blev vägleda och i flera fall fick bekräftat att vi tänkt rätt angående en del av de problem som visat sig i gruppen. Reflektioner från den förmiddagen kan ni ta del av under rubriken hälsocoachning.

På hemsidan, under mallar och dokument, finns nedladdningsbara versioner av sådant vi upptäckt varit till nytta för handledare eller deltagare. Här finns också vår grafiska manual med tillgång till loggor och typsnitt.

YRKESROLLER FÖR GENOMFÖRANDE

För att genomföra Tolgmodellen behövs en rad olika kompetenser. Några tjänster går att kombinera i en och samma person. Exempelvis kan verksamhetssamordnare också vara handledare i hälsoträdgården, eller så kan en praktikhandledare också vara chaufför.

Yrkesrollerna är baserade på att modellen genomförs med samma upplägg som pilotomgångarna, alltså tio veckor med fyra vardagar i veckan på landsbygd utan kollektivtrafik. Vid andra upplägg kan rollerna behöva justeras. Vi rekommenderar en gruppstorlek för deltagare på 5-8 personer. Nedan listas de yrkesroller som rekommenderas för att utföra deltagarveckor:

Verksamhetssamordnare

Verksamhetssamordnaren har ett övergripande ansvar och är den samordnande kraft som ser till att Tolgmodellens verksamhet fungerar genom att:

- Ha en dialog med Arbetsförmedlingen och andra samarbetspartners.
- Träffa deltagare innan Tolgmodellens start för intervjuer och sedan sammanställa information till övriga arbetslaget och fördela praktikplatser.
- Samordna studiebesök före uppstart för att välkomna och informera möjliga deltagare.
- Ta hand om eventuella papper eller frågor som rör deltagare.
- Skriva rekommendationer för deltagare som lämnas till Arbetsförmedlingen/ annan uppdragsgivare och utslussare.
- Skriva intyg till deltagare som de får med sig sista dagen av insatsen.

Verksamhetssamordnaren kan även ses som arbetslagets spindel i nätet och tar också hand om

- Eventuell sjukanmälan, ordnar vikarie.
- Stödjer pedagoger vid behov av individuell handledning och stöd för deltagare.
- Förbereder, håller i och skriver anteckningar vid arbetslagsmöten.
- Stämmer av arbetslagets dokumentation som loggbok med mera.
- Löser problem av olika karaktär när de uppstår.

Deltagaradministratör

Deltagaradministratören fungerar som en skolexpedition under genomförandetiden och har hand om sjukanmälan från deltagare och logistisk planering av transporter. Hos oss har deltagaradministratören även haft ansvar för förmiddagsfika till deltagarna samt inköp av arbetskläder vid behov. Den här personen kan stötta verksamhetssamordnare med ytterligare uppgifter som eventuella papper eller frågor som rör deltagare.

Handledare

A. Praktisk svenska

Undervisning enligt schema inklusive förberedelsetid och efterarbete inklusive loggbok samt arbetslagsträffar. Enligt Tolgmodellens upplägg är schemat två pass à tre timmar med inriktning Natur och Kultur samt två pass à tre timmar med inriktning Samhällsorientering.

Har värdskap vid lunch undervisningsdagar, vilket kan innebära att svara på frågor inom varierande områden. Meddelar rekommendationer för deltagare till verksamhetssamordnare. Köper in det material som behövs till undervisningen i samråd med verksamhetssamordnare samt ordnar studiebesök under genomförandeveckorna för deltagarna.

B. Hälsoträdgård – miljöansvarig

Deltar på två deltagarpass á tre timmar per vecka. Iordningställande av trädgården före och efter deltagarpass. Skriver loggbok och deltar i arbetslagsträffar. Ansvarar för inköp och förberedande av eftermiddagsfika i trädgården. Överlämnar rekommendationer för deltagare till verksamhetssamordnare.

C. Hälsoträdgård – aktivitetsansvarig

Planering och genomförande av aktiviteter med stöd av forskning inom trädgårdsterapi och med anpassning utifrån deltagargrupp. Två pass á tre timmar per vecka med deltagare. Förberedelsetid och efterarbete inklusive loggbok samt arbetslagsträffar. Ansvarar för inköp av arbetsmaterial som behövs för

aktiviteterna i samråd med verksamhetssamordnare. Överlämnar rekommendationer för deltagare till verksamhetssamordnare.

Att notera är att två personal alltid är på plats i trädgården, alltså en person av varje yrkesroll definierad ovan inom hälsoträdgården. Detta på grund av att denna modul är av återhämtande karaktär och öppnar dörren till det privata hos deltagarna. Enskilda samtal kan behövas med enskilda deltagare, och då behöver den andra i personalstyrkan kunna vara kvar hos gruppen.

D. Handledare på företagspraktik

Handledning av två praktikanter inom ordinarie verksamhet, eventuellt med anpassade sysslor efter deltagarnas förmåga. Förbereda, genomföra och föra loggbok över två praktikeftermiddagar á tre timmar per vecka. Delta i arbetslagsmöten. Överlämna rekommendationer till verksamhetssamordnaren.

E. Ambulerande handledare

2-3 praktikanter per handledare. Förbereda, genomföra och föra loggbok över två praktikeftermiddagar á tre timmar per vecka. Hämta sina praktikanter vid lunchplatsen. Delta i arbetslagsträffar. Överlämna rekommendationer till verksamhetssamordnare. Stämma av med uppdragsgivare från byn kring lämpliga aktiviteter och material att arbeta med. Nivåanpassa uppgifter efter deltagarnas förmågor. Hämta material vid behov.

Utslussare

Förbereder för deltagarens nästa steg efter Tolgmodellen. Använder kartläggningen som blivit gjord i och med vistelsen i Tolg till att i samråd med handläggare och deltagare komma vidare till ny aktivitet. Det kan exempelvis

innebära trepartsmöte med handläggare och deltagare, studiebesök på möjlig praktikplats, telefonsamtal till möjliga arbetsgivare eller utbildningar. Det kan också innebära stöd i digitala verktyg, myndighetskontakter eller ideella organisationer. Utslussaren är del av arbetslaget under genomförandet av Tolgmodellen, vilket innebär att deltagaren känner hen väl. Vi rekommenderar att varje utslussare har ansvar för 1-4 deltagare per omgång.

Transport

Chaufförer mellan tätort och landsbygd

Skjutsa deltagare från avtalad samlingsplats i tätort på morgonen till platsen för praktisk svenska. Skjutsa deltagare från eftermiddagsaktivitet till avtalad samlingsplats i tätort.

Chaufförer till eftermiddagsaktivitet/studiebesök

Skjutsa deltagare från förmiddagens aktivitetsplats till eftermiddagens, alternativt till och från studiebesök. Det är praktiskt om den pedagog som undervisar i praktisk svenska kan vara en av dessa chaufförer, och om den ambuleringande praktikplatshandledaren kan vara en annan.

Projektorganisation

Administratör/Ekonom

Betala ut löner/konsultarvoden etc. Hantera löpande kostnader. Rekvirera pengar från finansiär samt bokföra. Stämna av budget löpande med verksamhetssamordnare och projektägare.

Projektägare

Ansvarig för att överenskommelse med uppdragsgivare följs. Eventuellt arbetsgivare till personer som arbetar i projektet, då sysslor som är knutna till arbetsgivaransvar tillkommer. Skriver samverkansavtal med aktuella aktörer för genomförande. Håller löpande kontakt med verksamhetssamordnare och administratör/ekonom.

Konsulter för enstaka tillfällen med deltagare

Arbetsterapeut

Möjligt uppdrag: Vi rekommenderar att ett pass i praktisk svenska har fokus på hälsa. Om kompetens inte finns hos ordinarie personal, bör exempelvis en arbetsterapeut bjudas in för att prata med deltagarna om detta område – att genomföra hälsocoaching. Vid behov kan också samma person ge råd till arbetslaget för att formulera rekommendationer för deltagare som har markant ohälsa.

Verksamhetsansvarig på studiebesök, 2-4 st per omgång

Arbetsuppgifter: Förbereda och genomföra ett studiebesök på sin verksamhet.

Övrig personal

Handläggare/Kundresurs/Myndighetskontakt

Deltagarnas kontakt från myndighetshåll. Under pilotomgångarna i Tolg har denna kontakt varit en kundresurs på Arbetsförmedlingen, som såväl arbetat

med att hitta deltagare som att besöka Tolg under genomförandeperioden och att vara en del i att överlämna information till nästa steg för deltagarna efter Tolgmodellen. Då Arbetsförmedlingens roll i framtiden i skrivandets stund är osäker, vet vi inte vem som får ansvaret för detta.

Viktigt är att denna person har kunskap om deltagarna och deras situation. Hen behöver också ha kunskap om modellen och vad man gör under deltagarnas tio veckor i Tolg. En kontinuerlig och öppen dialog bör hållas mellan denna person och verksamhetssamordnaren för Tolgmodellen. För bästa möjliga kontinuitet besöker hen Tolgmodellen tre gånger under en genomförandeperiod på tio veckor. Hen är då på plats på ett pass i samhällsorientering där också ansvarig pedagog samt verksamhetssamordnare är på plats:

1. Första dagen, första timmen med Tolgmodellen

Syfte: Förankring för vad deltagare kan förvänta sig i Tolg, samt vad myndigheten har för förväntningar från deltagare. Detta ska ha förmedlats tidigare, men är en viktig repetition att göra. Deltagare får möjlighet att ställa frågor.

2. Tredje eller fjärde veckan

Syfte: Uppföljning för att se hur allt fungerar för deltagarna. Vid behov ges information som finansiär eller arbetslag anser vara viktigt att det kommer fram.

3. Åttonde veckan

Syfte: Start för utslussande verksamhet. Fyrpartsamtal mellan handläggare, deltagare, utslussare och verksamhetssamordnare för att skapa en gemensam plattform kring vad som är lämpligt nästa steg för varje deltagare.

Vi rekommenderar att erbjuda studiebesök inför varje omgång av Tolgmodellen för att möjliga deltagare ska få en så stor förståelse som möjligt för miljön och upplägget för de tio veckorna. Förutom flertalet av arbetslaget, bör även denna myndighetsperson vara med på detta.

Tolk

Aktuell finansiär (för pilotomgångarnas del Arbetsförmedlingen) bistår med tolk när behov finns. Då ett av Tolgmodellens syften är att det ska pratas svenska hela tiden, är dock behovet av tolk begränsat till ett fåtal tillfällen:

1. Studiebesök på plats innan omgången startar
2. Intervju med deltagare innan start
3. Första timmen, första dagen med Tolgmodellen
4. Eventuellt vid framåtsyftande samtal vid utslussning

Fadder

Detta är en funktion vi efter pilotomgångarna sett ett behov av. Deltagarna i Tolgmodellen har ofta ett behov av att träffa fler människor, framförallt fler svenskar, än vad de har i sitt nätverk. Vi tror därför starkt på att koppla på ideella organisationer i arbetet med Tolgmodellen. Då kan deltagarna få ännu en plattform för sin etablering, sitt välmående och sin känsla av sammanhang. Dessa organisationer kan vara en resurs i såväl deltagarsökning innan en omgång kommer igång som en plats där deltagarna kan engagera sig efter modellens slut. Trots utslussning, är det nämligen svårt att få alla deltagare i ny aktivitet snabbt, och då kan denna plattform bli en viktig del. Då vi ännu inte testat detta, är det

viktigt att inför start kartlägga och diskutera samverkan mellan aktuella organisationer i sitt närområde.

Styrgrupp

Om Tolgmodellen genomförs som projekt, bör en styrgrupp tillsättas. Detta för att säkerställa att projektet följer projektplanen, samt för att genomföra ändringsbeslut vid behov. Styrgruppen är ett stöd och vid behov bollplank till verksamhetssamordnaren och bör bestå av såväl representanter från uppdragsgivare/myndighet, projektägare och eventuellt arbetsgivare. Någon med kompetens inom hälsoområdet samt pedagogik bör också finnas mer i detta sammanhang. Verksamhetssamordnaren är representant för arbetslaget och lyfter vid behov frågor som kommer upp till styrgruppen.

En styrgruppsmedlem agerar som en positiv ambassadör för projektet och när man har tillfälle, förankrar man projektmålen i sin organisation. Styrgruppsmedlemmar bereder väg för att projektet ska uppnå sina mål utifrån sin plattform. Det kan exempelvis gälla kontakter med samarbetspartners, att undanröja hinder som projektet stöter på eller att kommunicera projektet i den organisation man tillhör.

Anpassning till platsen

Tolgmodellen är en flexibel insats som kan anpassas efter plats och behov. Viktigt att komma ihåg är dock att den som arbetar med den här modellen också arbetar med ett mål att se till hela människan. De tre modulerna praktisk svenska, praktik på arbetsplats och hälsoträdgård är alla lika viktiga att deltagarna har på sitt schema. Om någon plockas bort, blir det inte en Tolgmodell utan en annan

insats. Inom varje modul finns dock stor flexibilitet, likaså tiden för utförande. Kanske ska ditt arbete med Tolgmodellen pågå längre tid än tio veckor? Eller förflyttar du hälsoträdgården ut i det vilda? Kanske är din målgrupp asylsökande? Eller ser du en möjlighet att utföra Tolgmodellen i stadsmiljö? Möjligheterna är stora, begränsningarna få.

ATT REKRYTERA DELTAGARE

Under våra omgångar av Tolgmodellen har vi blivit varse hur viktigt det är att ha ett bra och målgruppsanpassat rekryteringsmaterial. Om man inte har ett bra sätt att presentera sin modell på kan det vara svårt att nå ut till rätt personer även om man vet var dessa finns. Materialet måste vara riktat och läggas på rätt nivå både vad gäller innehåll och det språkliga med tanke på vem man riktar sig till. Efter att ha förstått att handläggarna på arbetsförmedlingen inte hade nog kännedom om modellen så valde vi att skriva ihop ett material riktat till just dem. Det är ju de som sedan ska ha modellen i åtanke när de i sitt arbete möter de arbetssökande.

Till handläggarna på Arbetsförmedlingen sammanställdes ett enkelt informationsblad där vi beskrev modellens innehåll, syfte och tänkt målgrupp.

Du hittar informationsbladet under mallar och dokument på vår hemsida.

Vi upplevde också att det var svårt att förklara modellen för potentiella deltagare. En orsak var naturligtvis språket, en annan var att bilden av den svenska landsbygden var svår att förmedla till personer som aldrig upplevt den. För att väcka intresset hos den målgrupp vi valt att rikta in oss på skapade vi därför ett enkelt bildspel som med hjälp av text på lätt svenska, en berättarröst och miljöbilder tydligt beskrev upplägget av de tio veckorna i Tolg. Filmen kunde vara till hjälp för handläggare på Arbetsförmedlingen vid personliga möten med möjliga deltagare eller vid informationsträffar. Du hittar vår film som riktar sig till deltagare på vår hemsida.

En månad innan Tolgmodellen startade bjöd vi även in till ett studiebesök för att intresserade skulle kunna få en än tydligare bild av modellens upplägg. Både handläggare och eventuella deltagare var välkomna. Under studiebesöket berättade vi på plats vad man gör i Tolgmodellen och besökarna fick se sig om i byn och träffa flera av handledarna. I vårt fall bedömde vi att det behövdes tolkar som översatte från svenska till somaliska och arabiska för att all information skulle nå fram. I efterhand kunde vi se att studiebesöket var en välriktad insats för att nå deltagare som verkligen tillhörde den målgrupp som har stor nytta av Tolgmodellen.

Pilotomgångarna av Tolgmodellen riktade sig till nyanlända men vi ser stora möjligheter att adaptera Tolgmodellen till olika sammanhang där hela människan bör vara i fokus.

Exempel på andra möjliga målgrupper:

- **Kombinationsmålgrupp:** Personer som står långt från arbetsmarknaden, såväl svenskfödda som nyanlända.

- Asylsökande
- Personer som varit långtidssjukskrivna och vill byta inriktning i yrkeslivet.
- Personer med missbruksproblematik eller psykisk ohälsa som vill stabilisera sin plattform.
- Utrikesfödda kvinnor
- Ungdomar som har svårt att klara målen i skolan.

Våra omgångar utfördes på den svenska landsbygden men vi ser inga hinder att Tolgmodellen skulle förläggas till helt andra miljöer.

Exempel på andra miljöer som Tolgmodellen skulle kunna utföras i:

- Stadsmiljö
- I företagsregi på ett större företag som en del av kompetensförsörjning.

HÄLSOCOACHNING

Tolgmodellens fokus på hela människan gör att även arbetsförmågan hos våra deltagare blivit aktuell att utreda. Efter att ha genomfört två pilotomgångar kan vi se ett starkt samband mellan deltagarna i insatsen och vikten av att ha med sig hälsoperspektivet både som handledare och som deltagare.

Eftersom hälsa är en naturlig och självklar grund för möjligheten till aktivitet och arbete påverkar detta alla delar i insatsen. Vid en första anblick kan man tänka sig att det är i hälsoträdgården som hälsoperspektivet framkommer tydligast, men det påverkar även både praktisk svenska och praktik på arbetsplats. Ett exempel från deltagaromgångarna är att det på en praktikplats var lätt att vilja prestera och visa sin kompetens samtidigt som dålig kondition kunde begränsa möjligheter till fysiskt arbete. Även om praktiken var upplagd på halvdagar generade de smärta och träningsvärk i kroppar som var vana vid mer stillasittande. Ett annat exempel är att komplicerade myndighetsärenden för deltagare ledde till stress och därmed svårigheter att koncentrera sig på lektioner i praktisk svenska.

Varje deltagare vill vara stark, frisk och arbetsför. Under de tio veckor som deltagare genomförde Tolgmodellen, framkom möjligheter och begränsningar hos varje individ – vilket innebar att heltidsarbete inte alltid var det som var lämpligt nästa steg direkt efter Tolgmodellen. Vi ville ge deltagarna verktyg att komma vidare efter avslutad insats, även om det ibland innebar andra saker än heltidsarbete. En arbetsterapeut kopplades i omgång två in för att hjälpa oss med hälsocoachning för våra deltagare.

Uppdrag i två steg

Arbetsterapeutens uppdrag genomfördes i två steg:

1. En halvdag tillsammans med deltagarna

Arbetsterapeuten deltog under ett lektionspass i praktisk svenska som hade temat hälsa. Vi pratade om allt från sömn och mat till rörelse och stress. Under passet genomfördes också en kort promenad för att arbetsterapeuten skulle kunna både observera och coacha deltagare som behövde det i rörelsemönster.

2. Vägledning tillsammans för vidare rekommendationer till insatser efter Tolgmodellen.

Återkoppling av halvdagen med fokus på att hitta rätt väg i framtida rekommendationer där vi bedömde att deltagare behövde hälsoåtgärder i någon form. Arbetsterapeuten kunde här vägleda projektledare och utslussare i möjliga insatser att rekommendera de enskilda deltagarna, vilket var mycket värdefullt då arbetslaget inte hade kompetens inom detta område.

Hälsocoachningen ledde till att deltagare fick konkreta verktyg för sitt eget mående att göra på egen hand och att arbetslaget fick vägledning i vilka insatser man skulle kunna rekommendera efter Tolgmodellen i överlämningen till uppdragsgivaren. I sin tur ledde detta till att de deltagare som behövde det, via utslussningen fick tillgång till insatser inom hälsoområdet som annars inte skulle genomförts. Det gällde såväl utredning av arbetsförmåga som kontakter inom vården.

Reflektion från arbetsterapeut

Så här berättar vår arbetsterapeut Pernilla Sporre om sitt uppdrag:

“Arbetsgruppen uppmärksammade ett behov av stöd gällande deltagarnas arbetsförmåga relaterat till hälsa. Dels behov av kunskap för deltagarna, dels som ett stöd för arbetsgruppen för att kunna gå vidare med individuella rekommendationer.

Som arbetsterapeut vill jag få möjlighet att se deltagarna i reell aktivitet; “deltagande observation”, där deltagaren inte känner sig observerad och det sker i naturliga aktiviteter. Här är det inte aktuellt med regelrätta arbetsförmågebedömningar (vilket är Arbetsförmedlingens uppdrag, inte projektets). Vid detta tillfälle (1/2 dag) möjliggjordes både transport, måltid, klass och promenad, vilket gav en bred bild av deltagarnas förmågor.”

Lektionstillfället handlade om hälsa och dess samband med arbetsförmåga och gav utrymme för gemensam reflektion. Under promenaden gavs också tillfälle för rekommendation och guidning gällande fysisk förmåga, smärta och kondition.

Ovanstående lektionstillfälle följdes upp med ett handledningstillfälle för ett par av deltagarna i arbetslaget där aktuell observation/bedömning diskuterades och steg för det fortsatta arbetet planerades. Handledning är en kraftfull metodik för professionell utveckling, i grupp eller enskilt. Den utgår från den handleddes egna exempel på kritiska och viktiga situationer i arbetslivet. Med hjälp av handledaren (och ev. gruppdeltagare) analyserar och reflekterar den handledde över situationerna och sin egen roll i dem, för att hitta lösningar, resurser och nya handlingsalternativ. En regelbunden handledning för arbetslaget kan gynna deltagarnas process och underlätta arbetet.

Tolgmodellens tredelade fokus är en unik möjlighet att se till hela människan i dess sammanhang. Detta stämmer väl överens med arbetsterapeutens kunskapsgrund, vilket gör det till en fin resurs i arbetslaget. Det kan vara vid enstaka tillfälle då en lektion fokuserar på sambandet mellan hälsa och arbetsförmåga, men också som ett mer generellt stöd både till arbetslag och deltagare utifrån båda dessa aspekter. Att se till hela människan lönar sig, att bli sedd utifrån sina unika förutsättningar skapar möjlighet till hållbara lösningar, där man kan hitta motivation och inre drivkraft.

Uppdragsgivarens/Arbetsförmedlingens förväntan är tydligt fokuserad på snabb återgång i arbete, trots att många av deltagarna varit utanför arbetsmarknaden under många år och har låg svensk kunskap. Under tio veckor i arbetet med Tolgmodellen har deltagarna tagit flera steg klart närmare arbetsmarknaden, men kanske inte alltid enkelt mätbart i produktivitet. En viktig poäng är att arbeta långsiktigt utifrån vad som för varje individ gynnar långsiktigt hållbar arbetsförmåga där självkänedom och acceptans av nuvarande förutsättningar är en viktig del. Med den utgångspunkten är det möjligt att komma igång och

efterhand jobba vidare på egen hand för att utöka sin förmåga till den nivå som upplevs lämplig i nuläget. Som arbetsterapeut kunde jag i detta uppdrag tydligt medverka och stärka denna process, att se till hela människan och dess möjligheter och hinder för utförande av aktivitet och arbete. Detta är också Tolgmodellens unika styrka, fokuset på att se hela människan, inte bara lyfta ut en del, tex arbete eller hälsa, vilket ofta görs av andra samhällsaktörer.

Rekommendation

Tolgmodellens fokus på hela människan gör att hälsoperspektivet är ständigt närvarande. Såväl mental som fysisk ohälsa kan finnas hos våra deltagare. I vardagen med Tolgmodellen bemöter varje handledare detta respektfullt för varje deltagare men ibland kan det också behövas en tydligare inriktning på just hälsa för att komma vidare. Vi rekommenderar därför att använda verktyget Hälsocoachning som beskrivs här även i framtida omgångar av Tolgmodellen. Den blev för våra deltagare till stor nytta både direkt och på lång sikt. Beroende på grupp och behov, kan coachningen utökas. Precis som i övriga delar av Tolgmodellen är det den unika gruppens behov som styr veckorna av genomförande.

REFLEKTION

Reflektion från Ingela Eriksson, Projektledare och handledare

Blev det som ni hade tänkt, undrade någon i min närhet för inte så länge sedan? Ja, en hel del blev det, svarade jag – men förstås inte allt. Mycket har blivit annorlunda jämfört med det som var vår ursprungsidé – men så är det väl generellt när man förverkligar idéer.

Att se till hela människan

Den viktigaste punkten – den att se till hela människan vid etablering – blev som vi hade tänkt. Det är också just den biten som verkligen gjort att Tolgmodellen gör skillnad – positiv skillnad. För fyra år sedan såg vi många bra insatser för

nyanlända, men oftast fokuserade de bara på ett område. Antingen satsade man på språk, på hälsa eller på arbete. Vi ville åstadkomma en modell som fokuserade på alla de områdena på samma gång. Vi som människor är aldrig vare sig bara vårt arbete eller vår hälsostatus. Vi är inte heller bara våra erfarenheter eller våra förhoppningar. Vi är inte bara på en viss plats i livet just nu. Vi är allt det där och mer därtill.

Från idé till genomförande

Tolgmodellen har sin bas i forskning, uttalade behov och möjligt utförande lokalt. Efter att ha genomfört en förstudie där modellen formades var det dags för oss att gå över till ett pilotprojekt med genomförande. Inom projektet Grön landsbygdsintegration har vi sedan genomfört två deltagaromgångar med Tolgmodellen.

Sammanlagt tio individer – både kvinnor och män – har var och en varit på plats i Tolg i tio veckor. Till antalet är de få, vi kan inte stoltsera med tusentals personer eller decennier av genomförande. Däremot har vi hos var och en som varit här sett en stor utveckling under den tid vi mötts. Vi har fått se hur deltagarna sträcker på sig och hur mycket de vill, kan och vågar. Vi har sett så mycket glädje och en sådan tillit och tacksamhet hos varje deltagare för det de upplevt här. Efter tio veckor i Tolgmodellen har de fått en tydligare plattform att stå på. Det gör att jag tror på modellen som en väg för många att komma framåt.

I Tolgmodellen träffar vi våra deltagare i många olika situationer och vi gör det över tid. Naturligtvis lyckas vi inte se alla delar av människan, men i och med de i modellen tre modulerna och vår samverkan i arbetslaget har vi kunnat få en helhetsblick som annars inte varit möjlig. Tillsammans får vi god uppfattning av

varje deltagare och i och med det kan vi bemöta var och en på ett personligt plan. Utifrån vilka erfarenheter deltagarna bär med sig kan vi hjälpa dem att finna en möjlig väg framåt och med vårt stöd planerar deltagarna sitt nästa steg i etableringen. Från Tolgmodellen får de med sig rekommendationer och referenser som underlättar. Helheten har blivit långt större än summan av de ingående delarna.

Att lära genom att göra

Tolgmodellen passar inte alla, men den passar många -framförallt dem som lär genom att göra. De tio individer som varit hos oss, har alla haft god nytta av att ha praktisk svenska, arbetsplatspraktik och hälsoträdgård på sitt schema i tio veckor. De kliv de tagit under de här veckorna är imponerande. Någon har gått vidare direkt till anställning, någon har fått sin hälsa utredd efter Tolgmodellen. Ytterligare någon har gått till SFI. Inget är sämre eller bättre än det andra – att hitta den väg som är mest lämplig har varit målet.

Tolgmodellen flyttar hemifrån

Nu är det dags för Tolgmodellen att flytta hemifrån. Först när insatsen testats på fler orter och när fler deltagare har haft praktisk svenska, arbetsplatspraktik och hälsoträdgård på sitt schema kan vi se om modellen på riktigt kan göra skillnad genom sin ambition att se till hela människan.

Personligen är jag övertygad om att det är just så. Att vi måste se till hela människan och det oavsett vem vi är och var vi kommer ifrån. För visst är du väl inte bara arbete? Eller bara din eventuella ohälsa? Visst finns det olika delar i dig som alla står i relation till varandra och gör dig till just den du är?

Med det lämnar jag med varm hand över erfarenheterna av att arbeta med Tolgmodellen till dig som vill ta vid i det holistiska arbetet. Oavsett om du är en utförare på plats i exempelvis en hälsoträdgård, en tjänsteman som vill testa nya vägar i arbetet med att minska utanförskap eller en arbetsgivare som vill utforska nya sätt att anställa personal. Det är för dig den här handbok finns.

Vi ses,

// Ingela

För mer information om Tolgmodellen är du välkommen att kontakta oss.

Enklast gör du det genom att skicka ett mejl till:

TOLGMODELLEN@NYBRUKARNA.SE

Mer information och media hittar du på:

[HTTP://TOLGMODELLEN.NYBRUKARNA.SE](http://TOLGMODELLEN.NYBRUKARNA.SE)

TOLGMODELLEN ÄR EN
ARBETSMARKNADSINSATS FÖR NYANLÄNDA
SOM SER TILL HELA MÄNNISKAN VID
ETABLERING.

MODELLEN ÄR NU REDO ATT STARTAS UPP PÅ NYA PLATSER. KANSKE DU ELLER
DIN ORGANISATION OCKSÅ VILL JOBBA ENLIGT TOLGMODELLEN? I DENNA
HANDBOK KAN DU TA DEL AV VÅRA ERFARENHETER.

[HTTP://TOLGMODELLEN.NYBRUKARNA.SE](http://tolgmodellen.nybrukarna.se)